

Klemen Terézia

Novemberi népszokások, hagyományok

November hónapunk elnevezése a latin novem (kilenc) szóból ered. Julius Caesar (i.e. 100-44) naptárreformja óta a 30 napos november a tizenegyedik hónap. Nálunk e hónapot Szent András havának vagy őszutónak hívták.

Ebben a hónapban eleink az elkövetkező évszak időjárásának előjeleire figyeltek: ha a nyers bükkfáról levágott forgács száraz volt, enyhe időt vártak, ha viszont nedvesnek találták, hideg telet jövendöltek.

November 1., Mindenszentek

November elsején, a Mindenszentek napján a naptárban név szerint nem említett megdicsőült lelkekre, a keresztény egyház vértanúira és szentjeire, november másodikán pedig a halottakra emlékezünk. Azonban nem mindenhol a gyász napja ez, Mexikóban jó hangulatban telik a megemlékezés. Az ünneplők calacának nevezett, fából készült koponyamaszkokat tesznek a fejükre, és táncot járnak a halott rokonaik tiszteletére.

November 11., Márton napja

Szent Márton 316-ban született Pannóniában, ő volt a koldusok és katonák védelmezője. Mikor püspökké akarták választani, olyan nagyon tiltakozott ellene, hogy inkább elbújt a libaóliba, de a libák hangos gágogása elárulta őt és rátaláltak. Innen van a kapcsolat a Márton-napi libatorral. E nap volt a fizetés, tisztújítás,

jobbágytartozás lerovásának napja, akik a fizetség mellé még egy jól kitömött libát is kaptak, és az adott évi szüretből származó újbort itták. Márton-naphoz számos hagyomány és babona kötődik. A pásztorok végigjárták a házakat, köszöntőket mondtak és nyírfavesszőt ajándékoztak a gazdának, aki megőrizve azt, tavasszal az állatok kihajtásánál használta, ezzel megütögetve a jószágot, mert akkor jó szaporulat volt várható. Dologtiltó nap volt ez: tilos volt e nap mosni, teregetni, mert a jószág pusztulását okozta volna. A népi időjárásjelzés szerint, ha november 11-én kemény fagy van, akkor karácsonykor enyhe lesz az idő. „Márton napján, ha a lúd jégen jár, akkor karácsonykor vízben poroszkál.” Aki pedig november 11-én éjjel álmodik, boldog lesz – így tartották őseink.

November 25., Katalin napja

Alexandriai Szent Katalinról emlékezünk meg, aki kora igen bölcs asszonya volt, 310-ben halt mártírhalt. Időjárásjóslás is kötődik e naphoz: „Ha Katalin kopog, akkor karácsony tocsog, viszont ha Katalin tocsog, akkor karácsony kopog.” E naphoz férjjósló hiedelmek és praktikák is kapcsolódtak. Meztírláb ágakat loptak a fákról, amelyet vízbe tettek, s ha karácsonyig kiszökdült, következett a leány közeli férjhezmenetelére. Ezt az ágat *katalin*ágnak nevezték. Egy másik ilyen szokás volt az ún. „orgonaázztatás”. Katalin-napkor több

orgonaágot tettek egy edénybe, és mindegyikre különböző férfinevet írtak fel. A néphiedelem szerint az lesz a lány férje, akinek a nevét viselő ág karácsonyig kivirágzik.

November 30., András napja

Szent András, a keleti egyház védőszentje, az I. században élt. A néphit szerint átlósan ácsolt keresztben halt mártírhalt, az ilyen keresztet ezért andráskeresztnek nevezik. András apostol napja régebben ünnep volt sokfelé: a naphoz legközelebb eső vasárnap volt az egyházi év, advent kezdete. A naphoz, illetve estéjéhez fűződő szokások általában minden vidéken hasonlóak voltak. Közös céljuk, hogy a fiatalok megtudják, ki lesz a házas társuk. A nap előestéjén a lányok férfinadrágot vagy gatyát, a legények női inget vagy szoknyát tettek a fejük alá, hogy megálmodják, ki lesz a férjük, illetve a feleségük. Ez a nap a legjelentősebb házasságjósló, varázsló nap. A másik szokás, hogy Szent András napján a legény vagy leány egész nap böjtöl, csak 3 szem búzát és 3 korty vizet iszik, imádkozik, s akkor éjjel megálmodja, hogy ki lesz a párja. Szokás volt András-nap estéjén, hogy a lányok a zsúpfedeles házak eresztét megrázták, és a kötényükbe hulló magból jósoltak: ha a köténybe búza hull, jómódú legény veszi feleségül, ha rozsmag, akkor szegény legény lesz a férje, ha pondersz hull bele a zsúpszalmából, még a következő évben teherbe esik.